

розвитку цифрових компетентностей, але й забезпечують більш ефективно, доступне та інтерактивне навчання, що відповідає сучасним вимогам підготовки соціальних фахівців. Подальші дослідження у цьому напрямку дозволять розширити можливості LMS та вдосконалити освітні методики, адаптуючи їх до потреб студентів та викликів соціальної сфери.

Список використаних джерел

1. Бугайчук К. Л. Змішане навчання: теоретичний аналіз та стратегія впровадження в освітній процес вищих навчальних закладів. Інформаційні технології і засоби навчання. 2016. Т. 54. № 4. С. 1–18.
2. Лисенко І. М. Організація дистанційного та змішаного навчання на платформі Moodle. Наукові записки [Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя]. Серія «Психолого-педагогічні науки». 2023. Вип. 2. С. 79–88.
3. Солодчук А. Система змішаного навчання в закладах вищої освіти в умовах воєнного стану в Україні. Актуальні питання гуманітарних наук. 2023. Вип. 68. Т. 2. С. 265–271.

Андрій Ушаков
аспірант

*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль*

ДО ПИТАННЯ ПРО ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Автор піднімає питання щодо важливості комунікативної професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери. Увагу зосереджено на змісті поняття «комунікативна культура». Представлено напрями комунікативної підготовки майбутніх соціальних працівників.

Ключові слова: *професійне спілкування, комунікативна культура, майбутні фахівці соціальної сфери.*

В умовах конкуренції, що склалася в соціальній сфері, під час підготовки майбутніх соціальних працівників, необхідно особливу увагу приділяти формуванню їхньої комунікативної культури. Спілкування у

професійній сфері має низку специфічних особливостей порівняно із побутовим, повсякденним спілкуванням. Клієнти, як правило, не надають значення, хто їм надає соціальні послуги. Іншими словами, «виконавець» і «клієнт» є один для одного якимись знеособленими фігурами. У результаті деякі працівники «контактної зони» не замислюються про враження, яке вони справляють на людей, які потребують допомоги. Поведінка клієнтів часто також нерідко виходить за рамки загальноприйнятих етичних норм. Це призводить до взаємної грубості, неуважності – всього того, що негативно відбивається на емоційному стані, як клієнтів, так і фахівців соціальної сфери.

Молоді фахівці із соціальної роботи, які погано розбираються в людях, зазнають труднощів у спілкуванні з клієнтами. Навіть знаючи, що потрібно сказати, вони не завжди вміють увійти в контакт із ними. Універсальних алгоритмів спілкування для всіх можливих ситуацій у соціальній сфері не існує. Майбутні фахівці соціальної сфери повинні оволодіти наукою і мистецтвом спілкування, приділяючи особливу увагу самовихованню і самовдосконаленню у взаєминах з людьми. Більшість соціальних працівників, володіючи достатніми знаннями про соціальні послуги, мають досить розпливчате уявлення про комунікативні вміння й навички, необхідні для успішного здійснення професійної діяльності.

За кордоном при підготовці фахівців так званої «контактної зони» основний акцент робиться на процесі формування комунікативної підготовки професійного й міжособистісного спілкування. В Україні склалася інша ситуація, пов'язана з тим, що комунікативна підготовка довгий час виступала як компонент формування гармонійно розвиненої особистості. Це, у свою чергу, негативно позначилося на сфері управління професійною діяльністю.

У сучасних умовах потрібна всебічна комунікативна підготовка здобувачів вищої освіти – майбутніх фахівців соціальної сфери. Вона має здійснюватися за кількома напрямками.

1. Формування комунікативних умінь і навичок – передбачає оволодіння й удосконалення відповідних умінь і навичок: оперування певними фонетичними, лексичними та граматичними елементами мови; логічна побудова мовлення; вдосконалення монологічного мовлення; вміння вступати в діалог і підтримувати його; вміння використовувати різноманітні мовленнєві засоби переконання з метою впливу на співрозмовника або коректного спростування його аргументів;

трансформація мовного матеріалу, адаптування його до можливостей як мовця, так і слухача; консультування колег і клієнтів; навички асертивності: виконання зобов'язань; уміння ввічливо сказати «ні»; навички фасилітації: проведення зборів, дискусій, уміння вести суперечку тощо.

2. Розвиток комунікативного потенціалу особистості – можливості людини, що визначають якість її спілкування. Він полягає в єдності двох складових – комунікативних властивостей особистості, що характеризують потребу в спілкуванні, відношення до способу спілкування, і комунікативних здібностей – здібностей володіти ініціативою в спілкуванні, проявляти активність, емоційно відгукуватися на стан партнерів по спілкуванню, формувати й реалізовувати власну програму спілкування, здійснювати самостимуляцію та взаємну стимуляцію в спілкуванні.

3. Формування комунікативної компетентності акцентовано не тільки на вивченні норм і правил спілкування, а й на оволодінні технологіями спілкування – вміння використовувати знання про елементи спілкування в бесіді, суперечці, співбесіді, переговорах тощо.

4. Формування комунікативної культури. Найважливішою складовою людської діяльності, і культури зокрема, є спілкування, яке розуміють, як «процес встановлення і розвитку контактів між людьми, який породжується потребами спільної діяльності і містить обмін інформацією, вироблення єдиної стратегії взаємодії, сприйняття та розуміння іншої людини» [2, с. 72].

Підтримуємо Л. Варгу в тому, що «рівень комунікативної культури визначається як рівень усної сформованості комунікативної компетентності та мовної, мовленнєвої, соціолінгвістичної компетенції, а також здатності до самоосвіти [1, с. 310]. Доволі цікаво розглядає комунікативну культуру фахівця Л. Руденко, «під кутом зору культурологічного підходу культура саморегуляції у процесі міжособистісної взаємодії, культура діяльності у професійній сфері та культура мовної поведінки під час спілкування відображають сутність комунікативної культури фахівця у загальній культурі його особистості» [4, с. 36].

Комунікативна культура – це індивідуальна комунікативна поведінка людини, яка базується на культурних цінностях і нормах її народу. На переконання К. Резнік, «володіння комунікативною культурою забезпечує підвищення ступеню соціальної активності особистості, розширює соціальну значущість соціальних контактів і соціально-комунікативного середовища, захист від маніпуляції свідомості у процесі комунікації, що

безумовно впливає на соціальний розвиток особистості в інформаційному суспільстві» [3, с. 278].

Комунікативна культура особистості формується протягом усього життя на основі досвіду людського спілкування. Під формуванням комунікативної культури слід розуміти оволодіння вміннями й навичками спілкування за допомогою морально-етичного, історичного, культурного та соціального співвідношення поведінки окремої особистості з діями інших людей. Комунікативна підготовка майбутніх фахівців соціальної сфери передбачає вироблення мовленнєвих умінь і навичок для їх подальшого практичного використання. Це можливо лише на основі справжнього мовленнєво-культурного розвитку.

При цьому комунікативна підготовка активізує процес формування особистості майбутніх фахівців соціальної сфери, професійна діяльність яких передбачає здатність чітко висловлювати свої думки, оперативно підшукувати аргументи, запобігати виникненню конфліктних ситуацій в умовах значного психоемоційного навантаження. Таким чином, від майбутнього соціального працівника вимагається оволодіння всіма цими параметрами, уміння їх задавати, формувати, а, отже, керувати процесом спілкування. Цим зумовлена значущість комунікативної підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи.

Слід зазначити, що майбутнім фахівцям соціальної сфери для здійснення професійної діяльності необхідно володіти різноманітними комунікативними навичками. Комунікативна підготовка неможлива без фундаменту, до якого ми відносимо формування комунікативної культури, ціннісних установок, пов'язаних із «людським фактором» у міжособистісному спілкуванні. Основу комунікативної культури становлять загальноприйняті моральні вимоги до спілкування, що полягають у визнанні неповторності та цінності кожної особистості. Соціальний працівник із високим рівнем комунікативної культури виявляє по відношенню до інших людей такі якості, як ввічливість, люб'язність, привітність, тактовність, стриманість, людяність, увагу, турботливість, коректність, скромність. Названі якості є особливо цінними для професії соціального працівника.

Список використаних джерел

1. Варга Л. І. Визначення сутності поняття «комунікативна культура» в науковій літературі. Збірник наукових праць *Педагогічні науки*. 2015. Том 1, № 67. С. 307–311.
2. Костю С., Марценюк М. До питання історії вивчення поняття спілкування. *Вісник Національного університету оборони України*. 2019. 2 (52). С. 72–78.
3. Рєзнік К. Комунікативна культура як складова культури спілкування особистості. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія: Педагогічні науки. 2017. № 2 (9). С. 268–280.
4. Руденко Л. А. Розвиток комунікативної культури майбутніх фахівців: методологічні аспекти. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. № 5. С. 29–39.

Ірина Цибуліна,

*кандидатка наук з державного управління
старша викладачка кафедри соціальної роботи,
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради,
м.Харків*

Ілля Головки,

*здобувач вищої освіти,
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради,
м.Харків*

ПЕРЕШКОДИ В СУЧАСНІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ Й ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Автори розглядають питання щодо визначення проблем та викликів, що заважають розвитку та розповсюдженню професії «Соціальна робота». Шляхами подолання цих перешкод вбачають у підвищенні престижу професії соціального працівника і розвитку системи професійної освіти.

Ключові слова: *соціальна робота, перешкоди, соціальний працівник, професійне вигорання, професійна освіта, шляхи подолання.*